

Практики міжнародного співробітництва у сфері екологічного менеджменту та аудиту

Сталий розвиток передбачає захист навколишнього середовища, а міжнародне співробітництво сприяє гармонізації нормативно-правової бази у сфері охорони навколишнього середовища в країнах світу. Це полегшує міжнародну співпрацю у цій сфері, а також дозволяє підприємствам з різних країн дотримуватися єдиних вимог [1]. Гармонізація нормативно-правової бази у сфері екологічного менеджменту та аудиту в країнах світу відбувається поступово. У багатьох країнах законодавчі акти у сфері екологічного менеджменту та аудиту вже відповідають міжнародним стандартам. Крім того, активізується міжнародна співпраця у цій сфері. Однак існує ряд проблем, які заважають повній гармонізації, основними з яких є: різні культурні та економічні умови в різних країнах світу та нестача ресурсів для забезпечення ефективної реалізації міжнародних стандартів та інструментів [2].

Міжнародне співробітництво у сфері екологічного менеджменту та аудиту може здійснюватися в різних формах, головними з яких є:

- участь у міжнародних організаціях та форумах. Україна є членом таких міжнародних організацій, як Європейська економічна комісія ООН (ЄЕК ООН), Світова організація торгівлі (СОТ), Європейська асоціація екологічного аудиту (ЕАЕА). У рамках діяльності цих організацій Україна бере участь у розробці міжнародних стандартів і рекомендацій у сфері екологічного менеджменту та аудиту;

- укладання міжнародних договорів і угод. Ці договори та угоди зобов'язують Україну дотримуватися певних стандартів і процедур у сфері екологічного менеджменту та аудиту. Серед найбільш важливих міжнародних договорів і угод у сфері екологічного менеджменту та аудиту учасником яких є Україна: Конвенція про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, пов'язаних із навколишнім середовищем (Орхуська конвенція), що зобов'язує країни-учасниці забезпечити доступ громадськості до інформації про навколишнє середовище, участь громадськості в процесі прийняття рішень, пов'язаних із навколишнім середовищем, та доступ до правосуддя з питань, пов'язаних із навколишнім середовищем; угода про оцінку впливу на навколишнє середовище в транскордонному контексті (конвенція Еспо), що зобов'язує країни-учасниці проводити оцінку впливу на навколишнє середовище для проєктів, які можуть мати транскордонні наслідки [3].

Ратифікація міжнародних договорів та угод у сфері екологічного менеджменту та аудиту є важливим кроком у напрямку гармонізації нормативно-правової бази у цій сфері в країнах світу та сприяє підвищенню ефективності міжнародного співробітництва у сфері охорони навколишнього середовища.

Серед найкращих практик міжнародного співробітництва у сфері екологічного менеджменту та аудиту можна виділити: програма ООН з навколишнього середовища (UNEP), проєкт ЄС "Екологізація економік країн Східного партнерства" (EaP GREEN), програма "Еко-Україна", тощо. Інформація про різні практики міжнародного співробітництва із зазначенням можливостей, які вони надають для України та інших країн у сфері екологічного менеджменту та аудиту наведено в таблиці 1.

Критичний аналіз праць щодо оцінки ефективності міжнародного співробітництва у сфері екологічного менеджменту та аудиту дозволив виділити наступні основні підходи:

- аналіз нормативно-правової бази - дозволяє оцінити, наскільки гармонізована нормативно-правова база у сфері екологічного менеджменту та аудиту;
- аналіз практичної реалізації - дозволяє оцінити, наскільки ефективно реалізуються міжнародні стандарти та рекомендації у сфері екологічного менеджменту та аудиту;
- аналіз впливу на стан навколишнього середовища - дозволяє оцінити, чи сприяє міжнародне співробітництво у сфері екологічного менеджменту та аудиту покращенню стану навколишнього середовища.

Серед інших не менш значущих підходів до оцінки ефективності міжнародного співробітництва у сфері екологічного менеджменту та аудиту можна виділити: економічний аналіз, що включає аналіз інвестицій в екологічні проєкти, торгівлі екологічними товарами та послугами, створення "зелених" робочих місць тощо; соціологічні дослідження, що дають змогу оцінити рівень обізнаності та залучення різних стейкхолдерів (підприємств, громадських організацій, населення) до процесів екологічного менеджменту та аудиту, їх ставлення до міжнародної співпраці в цій сфері; аналіз інституційної спроможності, що передбачає оцінку ефективності діяльності державних органів та інституцій, відповідальних за міжнародну співпрацю в сфері екологічного менеджменту та аудиту, їх кадрового та фінансового забезпечення, прозорості та підзвітності [4]. Комплексне застосування цих підходів дозволить отримати всебічну оцінку ефективності міжнародної співпраці України в сфері екологічного менеджменту та аудиту, виявити сильні та слабкі сторони, визначити напрямки для подальшого вдосконалення.

Таблиця 1. Практики міжнародного співробітництва у сфері екологічного менеджменту та аудиту із зазначенням можливостей, які вони надають

Практика співробітництва	Організація	Цільова аудиторія	Основні заходи та переваги
Програма ООН з навколишнього середовища (UNEP)	ООН	Уряди, бізнес, громадськість	Обмін знаннями та кращими практиками, навчальні програми, семінари, конференції
Мережа екологічного менеджменту та аудиту ЄС (EMAS)	ЄС	Організації, що впроваджують системи екологічного управління	Обмін досвідом, тренінги для аудиторів, методична підтримка, конференції
Проект ЄС "Екологізація економік країн Східного партнерства" (EaP GREEN)	ЄС	Україна, Вірменія, Азербайджан, Грузія, Молдова	Зміцнення систем екологічного управління, просування екологічно чистого виробництва, стимулювання екологічних інновацій
Програма "Еко-Україна"	Україна, Німеччина	Українські фахівці та підприємства	Обмін досвідом, навчання, розробка методичних рекомендацій, пілотні проєкти з впровадження систем екологічного менеджменту
Проект ЮНІДО "Ресурсоефективне та чисте виробництво" (RECP)	ЮНІДО	Промислові компанії в різних країнах	Навчання фахівців, демонстрація успішних кейсів, технічна допомога з впровадження чистого виробництва
Ініціатива "Зелений офіс"	Міжнародний рух	Компанії та організації	Обмін досвідом та кращими практиками зі скорочення споживання ресурсів, мінімізації відходів, підвищення екологічної свідомості працівників
Міжнародний стандарт ISO 14001	Міжнародна організація зі стандартизації (ISO)	Організації по всьому світу	Навчання аудиторів, методична підтримка, обмін досвідом з впровадження систем екологічного менеджменту

Ці та інші практики міжнародного співробітництва дозволяють поширювати знання та досвід у сфері екологічного менеджменту та аудиту, стимулювати впровадження зелених практик, підвищувати потенціал організацій та фахівців у різних країнах. Україна активно долучається до таких ініціатив, що дозволяє переймати найкращий світовий досвід та інтегруватися до міжнародної спільноти у сфері екологічного управління.

Отже, для подальшого підвищення ефективності міжнародної співпраці України в сфері екологічного менеджменту та аудиту необхідно: продовжувати гармонізацію законодавства з міжнародними нормами; збільшувати інвестиції в охорону довкілля; посилювати впровадження найкращих практик і сучасних підходів до управління; розвивати потенціал відповідальних інституцій; покращувати міжвідомчу координацію та співпрацю з громадянським суспільством і бізнесом. Комплексне застосування різних методів оцінки з урахуванням національної специфіки дозволить отримати більш повну картину прогресу та визначити пріоритети для подальшого вдосконалення.

Список використаних джерел

- Хрутьба Ю.С., Пацева І.Г., Алпатова О.М., Хрутьба О.В., Пацев І.С. Концепція GreenPM в управлінні природоохоронними проєктами в контексті сталого розвитку. Слобожанський науковий вісник. Серія: Природничі науки. 2024. Вип. 1. С. 82-88.
- Davydova I.V., Korbut M.B., Kireitseva H.V. Recommendations for studying of features of implementation of european union standards in the sphere of environmental protection in Ukraine. Екологічні науки : науково-практичний журнал.К.: Видавничий дім «Гельветика», 2021. № 2(35). С. 132-136
- Кірейцева Г.В., Хоменко С.В., Устименко В.І., Андреева О.Ю., Палій О.В. Звітність підприємств зі стійкого розвитку як інструмент розвитку екологічної відповідальності. Екологічні науки (Категорія «Б»). 2023. Вип. № 6(51). С. 18-24. Zamula, I., Shavurska, O., & Kireitseva, H. (2024). Sustainable Development of Ukraine as an Innovative Approach to Its Post-War Recovery. Science and Innovation, 20(3), 3–16.